

**Wyrok z dnia 17 grudnia 1996 r.
II PR 2/96**

Przepisy ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 1994 r., Nr 1, poz. 1 ze zm.) mają zastosowanie do nie zaspokojonych przez pracodawcę roszczeń o jednorazowe odszkodowanie przysługujące na podstawie przepisu ustawy o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, o ile prawo do nich powstało po dniu 31 marca 1994 r. i jeżeli faktyczne zaprzestanie działalności przez pracodawcę miało miejsce również po tej dacie.

Przewodniczący SSN: Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Sędziowie SN: Maria Mańkowska, Stefania Szymańska.

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn, po rozpoznaniu w dniu 17 grudnia 1996 r. sprawy z powództwa Haliny D. przeciwko Wojewódzkiemu Urzędowi Pracy - Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w Z.G. o jednorazowe odszkodowanie z tytułu choroby zawodowej, na skutek rewizji powódki od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Zielonej Górze z dnia 30 stycznia 1996 r. [...]

o d d a l i ł rewizję.

U z a s a d n i e n i e

Powódka Halina D. dochodziła zasądzenia od pozwanego Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych kwoty 4.413 zł tytułem jednorazowego odszkodowania w związku z uszczerbkiem na zdrowiu spowodowanym chorobą zawodową - brucelozą przewlekłą. W uzasadnieniu podała, że w okresie od 1 lipca 1981 r. do 15 kwietnia 1984 r. była zatrudniona w Wojewódzkim Zrzeszeniu Hodowców i Producentów Bydła w Z.G. - społeczno-zawodowej organizacji rolników, które faktycznie zaprzestało działalności od 31 marca 1990 r., mimo iż formalnie w dalszym ciągu jest zarejestrowane w rejestrze prowadzonym przez Sąd Rejonowy w Zielonej Górze pod numerem [...].

Decyzją z dnia 4 stycznia 1995 r. Państwowy Terenowy Inspektor Sanitarny w Z.G. stwierdził u powódki chorobę zawodową - brucelozę przewlekłą, zaś Obwodowa Komisja do spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia w N.S. orzeczeniem z dnia 11 maja 1995 r. ustaliła 30% uszczerbek na zdrowiu pozostający w związku z rozpoznanym schorzeniem. Ta sama Komisja orzeczeniem z dnia 6 marca 1995 r. zaliczyła powódkę do II grupy inwalidów z ogólnego stanu zdrowia oraz III grupy z tytułu choroby zawodowej, ustalając, że inwalidztwo istnieje od dnia 1 listopada 1994 r.

W dniu 19 czerwca 1995 r. powódka złożyła wniosek do Dyrektora Wojewódzkiego Urzędu Pracy o wypłatę jednorazowego odszkodowania, powołując art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 1994 r., Nr 1, poz. 1 ze zm.).

Decyzją z dnia 27 czerwca 1995 r. odmówiono jej wypłaty świadczenia z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych przy uzasadnieniu, że zakład pracy faktycznie zlikwidowany 31 marca 1990 r., nie może być uznany za niewypłacalny w rozumieniu ustawy, nadto zaś dla skutecznego dochodzenia świadczenia niewypłacalność pracodawcy musiałaby powstać w czasie obowiązywania ustawy, tj. po dniu 1 stycznia 1994 r.

Wniosek o wypłatę jednorazowego odszkodowania został ponowiony w dniu 21 sierpnia 1995 r. na podstawie art. 2 ustawy z dnia 28 czerwca 1995 r. o zmianie ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. Nr 87, poz. 435), ale Dyrektor Wojewódzkiego Urzędu Pracy ponownie odmówił wypłaty świadczenia, skoro uprawnienie do niego powstało po pięciu latach od faktycznej likwidacji zakładu pracy, a więc z przekroczeniem terminu z art. 6 ust. 3 ustawy.

Stanowisko to podzielił Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Zielonej Górze, który wyrokiem z dnia 30 stycznia 1996 r. powództwo oddalił.

Rozpoznając rewizję powódki, Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Zielonej Górze przedstawił zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości: "czy przepisy ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 1994 r., Nr 1, poz. 1 ze zmianami w Dz. U. z 1995 r., Nr 87, poz. 435 i z 1996 r., Nr 5, poz. 34) mają zastosowanie także do niezrealizowanych przez zakład pracy świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, do których uprawnienia pracownik nabył po dniu 1 kwietnia 1994 r., jeżeli zakład pracy faktycznie zaprzestał działalności przed wejściem w życie ustawy", skoro uprawnienie powódki do jednorazowego odszkodowania z tytułu choroby zawodowej powstało pod rządami ustawy z dnia 23 grudnia 1993 r., natomiast niewypłacalność pracodawcy powstała przed wejściem ustawy w życie, tj. przed 1 stycznia 1994 r. Przepisy tej ustawy stosuje się do świadczeń określonych w art. 6, do których uprawnienie powstało po upływie trzech miesięcy od wejścia w życie ustawy, to jest po 1 kwietnia 1994 r. Warunkiem zaspokojenia roszczeń pracowniczych ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych była niewypłacalność pracodawcy, zaś faktyczne zaprzestanie działalności przez Wojewódzkie Zrzeszenie Hodowców i Producentów Bydła w Z.G., nie mogło być uznane za niewypłacalność pracodawcy w rozumieniu art. 3 ust. 2 pkt 2 ustawy. "Zakład pracy powódki przestał funkcjonować... przed wejściem w życie ustawy, a jej uprawnienie do jednorazowego odszkodowania nie mogło być zrealizowane nie z tego względu, że zabrakło środków finansowych, lecz dlatego, że powstało 5 lat po likwidacji zakładu pracy".

Sąd Najwyższy postanowił przejąć sprawę do rozpoznania i zważył, co następuje:

Rewizja jest nieuzasadniona i jako taka podlega oddaleniu.

Ustawa z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 1994 r., Nr 1, poz. 1 ze zm.) reguluje zasady i zakres ochrony roszczeń pracowniczych w razie niemożności ich zaspokojenia z powodu niewypłacalności pracodawcy (art. 1 ustawy), stanowiąc w przepisach końcowych (art. 25 ustawy), że znajduje ona zastosowanie do świadczeń objętych przepisem art. 6, do których uprawnienie powstało po upływie trzech miesięcy od dnia wejścia w życie

ustawy. Innymi słowy, art. 25 ustawy wyłączył możliwość skorzystania z zaspokojenia roszczeń pracowniczych, nawet jeżeli uprawnienie do świadczeń powstało w czasie obowiązywania ustawy w okresie od 1 stycznia do dnia 1 kwietnia 1994 r. Było to związane z faktem, że dochody nowopowstałego Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, pochodzące głównie ze składek płaconych przez pracodawców w okresach miesięcznych i przekazywane Funduszowi w terminie do 15 dnia następnego miesiąca, mogłyby okazać się niewystarczające w pierwszym okresie działania Funduszu dla sfinansowania tych roszczeń powstałych wcześniej. Świadczenia więc, do których prawo powstało przed tą datą, mogły być dochodzone w zwykłym trybie od niewypłacalnego pracodawcy.

Jednym z roszczeń objętych zaspokojeniem przez Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych jest jednorazowe odszkodowanie pieniężne przysługujące pracownikowi albo członkom rodziny zmarłego pracownika na podstawie przepisów o świadczeniach pieniężnych z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, które podlega zaspokojeniu w pełnej wysokości (art. 6 ust. 2 pkt 1).

Prawo do takiego odszkodowania realizowanego z Funduszu powstaje - w myśl ustawy - w razie niewypłacalności pracodawcy i niezaspokojenia w związku z tym roszczenia pracownika, jeżeli uprawnienie do tego świadczenia powstało w terminie określonym w art. 25 ustawy. Ze względu na rodzaj świadczenia (jednorazowe odszkodowanie z ustawy wypadkowej), prawo do niego powstaje z momentem spełnienia przesłanek do jego nabycia, a więc także po prawomocnym ustaleniu uszczerbku na zdrowiu spowodowanego wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową, albo związku śmierci pracownika z takim zdarzeniem. Chwila taka stanowi o wymagalności roszczenia w myśl stanowiska Sądu Najwyższego zawartego w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 17 października 1984 r., III PZP 29/84 (OSNCP 1985 z. 1 poz. 21) i niepublikowanym wyroku z dnia 4 października 1990 r., II PR 36/90.

Jeżeli niewypłacalność pracodawcy powstała przed dniem wejścia w życie ustawy, to nie istniała możliwość skorzystania przez pracowników z zaspokojenia nie zrealizowanych roszczeń, nawet jeżeli uprawnienie do świadczeń powstało w terminie określonym art. 25 ustawy.

W uzasadnieniu uchwały z dnia 17 stycznia 1995 r., I PZP 55/94 (OSNAPiUS 1995 nr 12 poz. 157), Sad Najwyższy wskazał, że ustawa z dnia 29 grudnia 1993 r. ustanawia ochronę roszczeń pracowniczych tylko w razie niemożliwości ich zaspokojenia z powodu niewypłacalności pracodawcy, a pojęcie to ujęte jest inaczej w art. 3 ust. 1 ustawy, a inaczej w jej art. 3 ust. 2. W myśl tego drugiego przepisu elementem składowym pojęcia niewypłacalności jest stan niezaspokojenia roszczeń pracowniczych, czego nie uwzględnia pojęcie niewypłacalności z art. 3 ust. 1 ustawy. Nadto według art. 3 ust. 2 pkt 2 tej ustawy, o niewypłacalności pracodawcy można mówić, gdy niezaspokojenie roszczeń pracowniczych następuje z powodu braku środków finansowych po wszczęciu postępowania likwidacyjnego. Oznacza to, że brak środków, a także niezaspokojenie roszczeń z tego powodu muszą się ujawnić po wszczęciu postępowania likwidacyjnego (choć mogą istnieć już wcześniej) i dopiero wtedy można stwierdzić, że istnieje niewypłacalność pracodawcy. Przyjął też, że "roszczenia przewidziane w ustawie... związane zostały z niewypłacalnością pracodawcy, który opłaca składki na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych".

Pojęcie niewypłacalności pracodawcy zostało zdefiniowane dla potrzeb ustawy w

jej art. 3, przy czym do dnia 12 sierpnia 1995 r. (tj. daty wejścia w życie ustawy z dnia 28 czerwca 1995 r. o zmianie ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy - Dz. U. Nr 87, poz. 435), nie obejmowało faktycznego zaprzestania działalności przez pracodawcę.

Ostatnio wymieniona ustawa poszerzyła pojęcie niewypłacalności pracodawcy zawarte w art. 3 ust. 2 obejmując, między innymi, niezaspokojenie roszczeń pracowniczych z powodu braku środków finansowych w przypadku faktycznego zaprzestania działalności przez pracodawcę (art. 3 ust. 2 pkt 3 ustawy w nowym brzmieniu), uznając w art. 3 ust. 2a za dzień wystąpienia niewypłacalności pracodawcy dzień faktycznego zaprzestania przez niego działalności. Jednocześnie jednak zaostrzono kryteria zaspokojenia ze środków Funduszu należności głównej z tytułu jednorazowego odszkodowania przysługującego na podstawie przepisów o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy) poprzez podanie okresu, w którym uprawnienie do tego świadczenia powstało (art. 6 ust. 3 ustawy), łącząc je z niewypłacalnością pracodawcy.

W myśl ostatnio cytowanego przepisu, jednorazowe odszkodowanie podlega zaspokojeniu, o ile uprawnienie do niego powstało w okresie 3 miesięcy poprzedzających dzień wystąpienia niewypłacalności pracodawcy albo w okresie poprzedzającym ustanie stosunku pracy przypadającym w czasie nie dłuższym niż 9 miesięcy poprzedzających dzień wystąpienia niewypłacalności pracodawcy lub następujących po tym dniu. Świadczenia te podlegają także zaspokojeniu z Funduszu, jeżeli uprawnienie do nich powstanie w dniu wystąpienia niewypłacalności pracodawcy lub w dniu ustania stosunku pracy (art. 6 ust. 7 ustawy). Obecnie więc (po 12 sierpnia 1995 r.) dla uzyskania zaspokojenia z Funduszu konieczne jest, aby uprawnienie do jednorazowego odszkodowania powstało po 31 marca 1994 r. (art. 25 ustawy), w okresie trzech miesięcy poprzedzających dzień niewypłacalności pracodawcy albo w okresie poprzedzającym ustanie stosunku pracy, przypadającym w czasie nie dłuższym niż dziewięć miesięcy, które poprzedzają dzień wystąpienia niewypłacalności pracodawcy lub następujących po takim dniu. Oznacza to, że także niewypłacalność pracodawcy powodująca niezaspokojenie roszczeń pracowniczych z powodu braku środków finansowych winna nastąpić po tej dacie, a więc najwcześniej w dniu 1 kwietnia 1994 r.

Wynika to, z jednej strony, ze zmienionej ustawą z dnia 28 czerwca 1995 r. art. 6 określającego podlegające zaspokojeniu z Funduszu roszczenia pracownicze oraz przesłanki ich zaspokojenia, z drugiej natomiast, pozostawienie art. 25 ustawy w dotychczasowym brzmieniu. Nowe zasady wprowadzone ustawą obowiązują od 12 sierpnia 1995 r. (art. 3 ustawy), natomiast w okresie przejściowym do 31 grudnia 1997 r. wprowadzono możliwość dochodzenia przez osobę uprawnioną świadczeń pracowniczych wskazanych w art. 6, jeśli nie zostały one zaspokojone przez niewypłacalnych pracodawców, jednak tylko takich, do których uprawnienie powstało między dniem 21 marca 1990 r. a dniem, w którym świadczenie to może być zaspokojone ze środków Funduszu na podstawie ustawy z dnia 28 czerwca 1995 r., najwcześniej 1 kwietnia 1994 r., pod warunkiem, że nie mogło być ono zaspokojone zgodnie z przepisami ustawy przed nowelizacją lub rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 11 stycznia 1995 r. w sprawie rozszerzenia zakresu świadczeń pracowniczych podlegających zaspokojeniu ze środków Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (art. 2 ust. 1 i 3 ustawy).

Art. 2 ust.3 określa zastosowanie tej przejściowej regulacji do świadczeń "wymienionych w art. 6 ustawy" (bliżej i wyczerpująco określonych w art. 6 ust. 2), ale wprowadza też "odeślanie" do warunków jakie muszą być spełnione (data powstania uprawnień związana z niewypłacalnością pracodawcy - art. 6 ust. 3) przez użycie sformułowania, że chodzi o świadczenia, które mogą być zaspokojone..."na podstawie niniejszej ustawy". Oznacza to, że do dnia 31 grudnia 1997 r. można będzie dochodzić ze środków Funduszu niezaspokojonych świadczeń pracowniczych z zamkniętego okresu (21 marca 1990 r. - 1 kwietnia 1994 r.), w którym powstało do nich uprawnienie. Wszystko to daje podstawę do stwierdzenia, że przepisy ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 1994 r., Nr 1, poz. 1), po zmianach dokonanych ustawą z dnia 28 czerwca 1995 r. o zmianie ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. Nr 87, poz. 435), mają zastosowanie do nie zrealizowanych przez pracodawcę jednorazowych odszkodowań z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, do których uprawnienie powstało po dniu 31 marca 1994 r., jeżeli do niewypłacalności pracodawcy doszło również po tej dacie.

Odnosząc powyższe do okoliczności rozpoznawanej sprawy przyjąć należy za Sądem pierwszej instancji, że uprawnienie powódki do świadczenia nie powstało w terminach określonych w art. 6 ust. 3 ustawy, a jednorazowe odszkodowanie nie zostało wypłacone nie z braku środków finansowych, ale dlatego, że powstało w 5 lat po "likwidacji" zakładu pracy (zaprzestaniu przez niego działalności) i 9 lat po zaprzestaniu przez powódkę pracy w Zrzeszeniu.

W tym więc stanie rzeczy rewizja nie jest uzasadniona i jako taka została oddalona po myśli art. 387 KPC (przed jego zmianą) w związku z art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego... (Dz. U. Nr 43, poz. 189).

=====